č. j. 6 A 525/2000 – 35

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Marie Součkové a soudců JUDr. Antonína Koukala a JUDr. Lenky Kaniové v právní věci **žalobce M. P.**, proti **žalované České správě sociálního zabezpečení**, Praha 5, Křížová 25, o žalobě proti rozhodnutí žalované ze dne 6. 6. 2000 čj. xx

takto:

I. Rozhodnutí České správy sociálního zabezpečení ze dne 6. 6. 2000 čj. xxx se **zrušuje** a věc se vrací České správě sociálního zabezpečení k dalšímu řízení.

II. Žalobci se **nepřiznává** právo na náhradu nákladů řízení.

Odůvodnění:

Rozhodnutím České správy sociálního zabezpečení (dále jen „žalovaná“) ze dne 6. 6. 2000 čj. xx (v žalobě nesprávně označeném xxx) byla žalobci přiznána jednorázová peněžní částka ve výši 60 000 Kč podle § 4 odst. 3 zákona č. 39/2000 Sb. (dále jen „zákon“) s odůvodněním, že prokázal konání vojenské služby od 31. 12. 1944 do 5. 5. 1945, tedy po dobu delší než 3 měsíce, avšak kratší než 1 rok.

V podané žalobě (původně „opravném prostředku“) žalobce s odkazem na přiložené doklady namítl, že také prokázal splnění předpokladů pro přiznání jednorázové peněžní částky podle § 4 odst. 2, neboť byl v boji raněn a byl mu přiznán částečný invalidní důchod – měla mu proto být přiznána částka ve výši 120 000 Kč.

Žalovaná ve svém velmi obsáhlém vyjádření uvedla, že žalobce prokázal, že byl v boji zraněn, uznán válečným poškozencem a v důsledku toho mu byl přiznán invalidní důchod podle § 17 zákona č. 164/1946 Sb. Pokud však zákon stanoví jako podmínku přiznání plného nebo částečného invalidního důchodu, jde o právní pojmy z oblasti důchodového pojištění, které právní úprava v době, kdy se občané stali invalidními v důsledku válečných událostí, neznala.

Dále rozebrala problematiku zaopatření podle zákona č. 164/1946 Sb. a velmi podrobně se zabývala zákony, které regulovaly oblast národního, sociálního, resp. důchodového pojištění v období vymezeném zákonem č. 221/1924 Sb. až po současně platný zákon č. 155/1995 Sb. V právním rozboru se zabývala obsahem ustanovení § 1, 2, 15, 17, 23 a 74 zákona č. 164/1946 Sb., § 109 odst. 1 zákona č. 221/1924 Sb., § 63 zákona č. 99/1948 Sb., zákonem č. 55/1966 Sb., prováděcí vyhláškou č. 250/1956 Ú. l., zákony č. 101/1964 Sb., č. 121/1975 Sb. a č. 100/1988 Sb. a zákonem č. 155/1995 Sb. Zaměřila se především na ustanovení, která zajišťovala transformaci zaopatření poskytovaného podle zákona č. 164/1946 Sb. do některé z forem invalidního důchodu podle zákonů o národním, resp. později sociálním a důchodovém pojištění. Tento právní rozbor vyústil v právní názor žalované, že dávku „částečný invalidní důchod“ zakotvil teprve zákon č. 55/1956 Sb., dávku „plný invalidní důchod“ pak zákon č. 155/1995 Sb. Rovněž je zřejmé, že zaopatřovací požitky podle zákona č. 164/1946 Sb., tj. požitky, od nichž navrhovatel odvíjí svůj nárok na poskytnutí JPČ podle § 4 odst. 2 zák. č. 39/2000 Sb., stály zcela mimo systém důchodového pojištění občanů a přiznával je orgán odlišný od právního předchůdce odpůrce.

Vznik nároku na invalidní (plný invalidní, částečný invalidní) důchod je podmíněn zpravidla dlouhodobým nepříznivým zdravotním stavem, v jehož důsledku došlo k poklesu výdělku ve stanoveném rozsahu; výjimkou z tohoto pravidla je ustanovení umožňující přiznat částečný invalidní důchod i v případech, kdy dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav občanovi značně stěžuje obecné životní podmínky, i když jeho výdělek podstatně nepoklesl (od zákona č. 55/1956 Sb.). Další podmínkou, s níž je spojen vznik nároku na dávku zařazenou do systému důchodového pojištění, je potřebná doba pojištění (nejde-li o mimořádné případy, například o tzv. invaliditu z mládí). Tyto dávky tedy jsou (a historicky vždy byly) konstruovány na pojistném principu; samotná invalidita, jako objektivní zdravotní stav občana, sama o sobě není způsobilá založit vznik nároku na dávku.

Naproti tomu zákon č. 164/1946 Sb. vznik nároku na zaopatřovací požitky v žádném směru nespojuje s potřebnou dobou pojištění, nýbrž pouze se zdravotním poškozením, k němuž došlo za okolností a v rozsahu zákonem stanovených. Ačkoli jeden z těchto požitků je označován jako „invalidní důchod“, z konstrukce samotného zákona č. 164/1946 Sb. i z obsahu celé řady dalších právních norem je patrné, že jde o dávku stojící mimo systém důchodového pojištění. Zákon č. 164/1946 Sb. na odlišnost zaopatřovacích požitků poukázal hned v úvodním ustanovení (§ 1), podle něhož oprávněným osobám „dostane se zaopatření ze státních peněz jako odškodnění“. Ust. § 157 odst. 1, 2 zák. č. 121/1975 Sb. a ust. § 122 odst. 1, 2 zák. č. 101/1964 Sb. upravovaly vyplácení zaopatřovacích požitků do doby přiznání důchodu z důchodového pojištění, resp. stanovily, že jsou-li tyto požitky vypláceny vedle důchodu z důchodového pojištění, slučují se s tímto důchodem v jediný důchod a považují se za tento důchod. Skutečnost, že občan byl poživatelem zaopatřovacích požitků podle zákona č. 164/1946 Sb., tedy nebránila tomu, aby mu byl přiznán invalidní (částečný invalidní) důchod z důchodového pojištění (s důsledky uvedenými v předchozí větě), samozřejmě za předpokladu, že byly splněny podmínky stanovené právním předpisem účinným v příslušné době. Přímo ze zákona pak mohlo dojít k transformaci invalidních

důchodů přiznaných podle zákona č. 164/1946 Sb. od systému dávek důchodového pojištění pouze v případě, že snížení výdělečné schopnosti ke dni účinnosti zákona č. 55/1956 Sb., tj. k 1. 1. 1957, činilo alespoň 65 % (§ 3 odst. 1 písm. c) vyhl. SÚSZ č. 1/1957 Ú. l.).

Navrhovateli byly přiznány zaopatřovací požitky – invalidní důchod podle zákona č. 164/1946 Sb., přičemž stupeň snížení výdělečné schopnosti následkem zdravotního poškození byl stanoven na 25 %, tedy v rozsahu, nepostačujícím pro transformaci této dávky do systému dávek důchodového pojištění; invalidní (částečný invalidní) důchod mu nikdy přiznán nebyl. Odpůrce proto dospěl k závěru, že navrhovatel nesplňuje podmínky stanovené v ust. § 4 odst. 2 zákona č. 39/2000 Sb., a poskytl mu proto jednorázovou peněžní částku podle § 4 odst. 3 odpovídající prokázané době konání vojenské služby.

Ve správním spise je mimo jiné založena žádost žalobce o poskytnutí jednorázové peněžní částky, kopie osvědčení vydaného tehdejším Ministerstvem národní obrany podle § 8 zákona č. 255/1946 Sb. čj. 55439-VHÚ-1968, podle něhož je žalobce účastníkem národního boje za osvobození a započítává se mu doba od 31. prosince 1944 do 9. května 1945 jako příslušníku čs. zahraniční armády v SSSR a kopie výměru Státného úradu pre vojnových poškozencov v Bratislavě ze dne 3. 7. 1949 Sb. čj. 100779/10, podle něhož se na podkladě lékařské prohlídky stanoví podle zákona č. 164/1946 Sb. stupeň snížení výdělečné činnosti 25 % pro choroby, které vznikly v důsledku vykonávání vojenské služby do 6. 9. 1945. Tímto výměrem byl žalobci přiznán invalidní důchod ve výši 150 Kč měsíčně, zvyšovací příplatek ve výši 300 Kč měsíčně a příplatek na manželku a 1 dítě celkem 30 Kč měsíčně.

V daném případě jde o věc, která na Nejvyšší správní soud přešla podle ustanovení § 132 zákona č. 150/2000 Sb., o soudním řádu správním (dále jen „s. ř. s.“) z Vrchního soudu v Praze. Nejvyšší správní soud ve věcech neskončených vrchními soudy dokončí řízení zahájená před těmito soudy jako soud prvního stupně. Podle § 130 s. ř. s. se neskončená řízení podle části páté o. s. ř. dokončí podle části třetí, hlavy druhé, dílu prvního s. ř. s., tedy jako řízení o žalobách. O takový případ jde i v projednávané věci, a proto Nejvyšší správní soud postupoval v řízení podle § 65 a násl. s. ř. s.

K výzvě Nejvyššího správního soudu žalovaná sdělila přípisem ze dne 10. 3. 2003, že nadále netrvá na svém zamítavém postoji k žádosti žalobce, jehož důvody sdělila ve vyjádření k žalobě. V současné době za dostatečné splnění podmínek uvedených v § 4 odst. 2 zákona považuje i případy, kdy žadateli o jednorázovou peněžní částku podle uvedeného zákona byly v důsledku jeho zranění v boji přiznány zaopatřovací požitky na základě zákona č. 164/1946 Sb. Navrhla proto zrušení napadeného rozhodnutí a jeho vrácení k novému rozhodnutí, kdy žalobci jednorázovou peněžní částku podle § 4 odst. 2 zákona přizná.

Žaloba je důvodná.

Podle § 4 odst. 2 zákona občanům uvedeným v § 1 odst. 1, kteří prokázali, že byli v boji zraněni a v důsledku tohoto zranění jim byl přiznán plný nebo částečný invalidní důchod, náleží jednorázová peněžní částka ve výši 120 000 Kč, pokud pro ně není výhodnější částka ve výši podle odstavce 1. V daném případě nejsou zpochybňována skutková zjištění, tj., že žalobce byl v boji raněn, uznán válečným poškozencem a že mu v důsledku toho byly přiznány invalidní zaopatřovací požitky – invalidní důchod podle § 17 zákona č. 164/1946 Sb. Spornou je otázka, zda byla splněna podmínka § 4 odst. 2 zákona stanovící, že peněžní částka 120 000 Kč náleží občanům, kteří prokázali, že byli v boji zraněni a v důsledku tohoto zranění jim byl přiznán plný nebo částečný invalidní důchod. Žalovaná argumentuje tím,

že zákon č. 164/1946 Sb. byl postaven na odlišném principu, než pozdější zákony o důchodovém, sociálním či národním pojištění a že požitky podle cit. zákona, stály zcela mimo systém důchodového pojištění občanů a přiznával je orgán odlišný od právního předchůdce žalované. Upozornila na skutečnost, že byl-li občan poživatelem zaopatřovacích požitků podle cit. zákona, nic nebránilo tomu, aby mu byl přiznán invalidní důchod z důchodového pojištění – za předpokladu splnění podmínek stanovených právním předpisem účinným v příslušné době. Přímo ze zákona pak mohlo dojít k transformaci invalidních důchodů přiznaných podle cit. zákona do systému dávek důchodového pojištění pouze v případě, že snížení výdělečné schopnosti ke dni účinnosti zákona č. 55/1956 Sb. činilo alespoň 65 %. Žalobci však byl stupeň snížení výdělečné schopnosti stanoven na 25 %, tedy v rozsahu, nepostačujícím pro transformaci této dávky do systému dávek důchodového pojištění a tak mu invalidní důchod nebyl nikdy přiznán.

Takovouto argumentaci by bylo možné přijmout, pokud by nešlo o odškodnění podle zákona č. 39/2000 Sb. Smyslem tohoto zákona je provést odškodnění a naplnit očekávání těch, kteří bojovali se zbraní v ruce proti nacistické zvůli. To konečně naznačili i zákonodárci v důvodové zprávě (tisk PS Parlamentu ČR č. 251) o snaze o historické ocenění statečnosti českých vojáků a nenaplněném očekávání o podobné ocenění Československou, resp. Českou republikou, jaké se dostalo jiným skupinám občanů ve smyslu zákona č. 119/1990 Sb., 87/1991 Sb., 229/1991 Sb. a 217/1994 Sb.

Zákon č. 39/2000 Sb. zcela nepochybně patří do kontextu zákonů, jimiž se Česká republika snaží o odčinění příkoří a ocenění odvahy a statečnosti. Soud proto považuje za nezbytné vyložit obsah tohoto zákona způsobem, který bude nejlépe respektovat jeho smysl, tj. ocenit a odškodnit ty občany, kteří bojovali aktivně proti nacistické zvůli. Ustanovení § 4 odst. 2 ani žádné jiné ustanovení tohoto zákona neodkazuje na žádný z předpisů národního, sociálního či důchodového zabezpečení, pokud jde o pojem plného či částečného invalidního důchodu. Soud má za to, že § 4 odst. 2 obsahuje vůli zákonodárce přiznat odškodnění těm občanům, kteří především prokázali, že byli v boji zraněni a v důsledku tohoto zranění jim byl přiznán invalidní důchod, ať částečný nebo plný, či jinak nazvaný, když rozhodující je, že takovýto důchod byl přiznán právě pro zranění utrpěné v boji. Význam pojmů „plný“ či „částečný invalidní důchod“ je třeba chápat tak, že je lhostejné jaká míra poklesu schopnosti soustavné výdělečné činnosti či aktivního života byla s přiznáním invalidního důchodu spojena.

Z výše uvedených důvodů soud proto podle § 78 odst. 1 napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil žalované k dalšímu řízení.

Výrok o náhradě nákladů vychází ze skutečnosti, že žalobci, který měl v řízení úspěch, náklady nevznikly a žalovaná nebyla v řízení úspěšná (§ 60 odst. 1 s. ř. s.).

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 25. listopadu 2003

JUDr. Marie Součková
předsedkyně senátu